

Jókai Mór

A nagyenyedi két fűzfa

(1825 - 1904)

**Editura Kedvenc Kiadó
Székegyudvarhely, 2016**

Árpád.....	3
Mátyás király fája.....	9
Székely asszony.....	26
Rozgonyi Cecília	42
A nagyenyedi két fűzfa	77
Az utolsó csatár.....	96
Hogyan lett Dul Mihály uramból Rácz János.....	104

E mű részleteinek vagy teljes egészének közlése bármilyen médiában a kiadó írásbeli engedélye nélkül tilos és bűncselekmény a hatályban levő törvények szerint.

Reproducerea parțială sau integrală a ediției fără acordul editurii este interzisă și va fi pedepsită conform legilor în vigoare.

Megrendelhető:

0744-505331

0744-611095

E-mail: kedvenckiado2012@gmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

JÓKAI, MÓR

A nagyenyedi két füzfa / Jókai Mór. - Odorheiu Secuiesc : Kedvenc Kiado, 2016

ISBN 978-606-8638-26-3

821.511.141-32

Árpád

(896)

Ha Attilában bámultuk az emberentúli lényt, kinél a harc célja maga a harc volt, ki csak országokat rontani és nem szerezni jött, Árpádban elismeréssel kell fogadnunk a nagy embert, aki népének hazát és jövőjét alapított.

Bátran nevezhetjük őt hazánk legnagyobb államférfiának, kinek hódítása nem mulékony győzelmi mámor a nemzet történetében, hanem kezdete a századokra biztosított új életnek.

A hagyomány szerint a vándor népfajoknak szokásuk volt, midőn új hont akartak elfoglalni, az öreg fejedelmet az ország határán megáldozni, ki maga önként lépett a máglyára, melyen elhamvasztották, tetterős fiára bízva a hadverés munkáját: így tettek Álmossal is.

Egy pusztá hódítónak nem lett volna e föld megszerzése nehéz mű. A magyarok hét vezérre osztva, akinek nevei voltak Árpád, Szabolcs, Gyula, Kund, Lehel, Vérbulcsú és Őrs, kétszázötvenhat-ezer harcost számláltak, a kunok hét vezéreinek serege, s az Etelközben letelepült magyar-kabár nép e számot még egyszer annyira szaporította; ily haderővel könnyű leendett Magyarhon akkori lakóit legyőzni; de Árpád nem akarta nemzetét pusztító vész gyanánt mutatni be azon népeknek, kikkel majdan együtt kell élnie, nem akart égetve, gyilkolva jelenni meg a már akkor mívelt Európában, tudva ősei példájából: hogy a pusztá erőszakon alapult hatalom nem tart soká.

Az Attila országáról való rege elég ok lehetett népének azt örökösüi visszakövetelni s fegyverrel elvenni¹; de nem volt elég Árpád-

(1) Ezt a regét egyébiránt Szvatopluk nem kevésbé regényes mesével iparkodott visszatartani, Nagy Sándor egy pecsétes levelét mutatva elő, melyben a görög hódító a maga hű tótjainak örök birtokul adta Magyarországot Még az újabb időkben is ott volt Rát-kai, ki az okirat valódiságát vitatgatta: Bedekovics meg éppen főbenveréssel biztatta azokat, akik kétségbe hozzák. L. Dugonics.

nak, kinek lelke a jövő századokba látott. Megvonult eleinte békeségben azon kis földrészen, mi a *Tisza* és *Sajó* között van, mit az ellene támadt Laborez vezér leverése után elfoglalt, s titkon, fékezve tartogatá nem ismertett hatalmát, míg az európai fejedelmek valamelyike szomszédjaival hadba keveredve őt segélyül hívandja, s jogot szerez számára azokat legyőzni.

Nem sokat kellett várnia, azon időben a fejedelmek nagyon könnyen készen voltak a harccal. *Arnulf* német fejedelem hívta őt segélyül, és ő sohasem támadott, hagyta magát megtámadni azoktól, kikkel harcolni akart; midőn legyőzte, nem irtá ki a férfiakat, hanem barátaivá tévé, ha elűzte fejedelmeiket, a népeket nem tette rabokká, hanem alkotmányra jogkörébe fogadva, szabadakká tévé, mint voltak önfejedelmeik alatt. Az így meghódított népek egybeforrtak az új nemzettel, oszták sorsát, tisztelték törvényeit, szolgálták fejedelmeit, s egész a mohácsi csatáig nem mutat példát a história: hogy valamelyik népfajnak eszébe jutott volna magyar rokonaival való egységét, azt az annyi közösen érzett csapás és veszélyben megedzett szövetséget járomnak nevezni.

Sőt *Árpád* szerencsés politikája mellett nemcsak a bennlevő népfajok fogadák örömmel az új uralmat, hanem mindenünnen, a saját despotáik kényét megunt népek idejöttek letelepülni, a maga szabadságát védni s a másét tisztelni tudó nép közé.

Idejött az ellenséges besenyők egy része, a *Maros mellé* települve, *Billa* és *Boksa* alatt izmaeliták, kiknek *Pest kömyéke* mutattatott ki lakhelyül, ismét új besenyők *Tómi* vezér alatt elosztatva a *Tisza* és a *Fertő* mellé. Oroszok, kik *Olga* hercegnőjük vaspálcája elől bujdosnak ide. *Hedrich* alatt németek, *Csallóköz* lakói.

Most e helyeken mind magyar lakik, s hogy annyi irtó háború után a magyar nép eredeti egymilliónyi számáról jelenleg több mint kilencmillióra tudott szaporodni, egyedül a nemes jelleme iránti rokonszenvnek lehet tulajdonítani.

Amint már említettük, Etelközben *Árpád Simon* bolgár fejedelemmel kelt harcra, ki ellen *Leó* bizánci császár hívta segélyül.

A magyar szövetséges sereg csatázási módja egészen elűtött a többi népeknek a rómaiaktól eltanult rendszerétől.

Nem három hadtestben, mint a rómaiak, hanem egy hosszú félkörben, egymással összeköttetésben álló ezredekre felosztva csatáztak a magyarok, gyorsan támadva elleneikre, minden oldalról egyszerre, s ha azok első rohamuk tüzet kiállották, sebesen visszafordulva ismét a helyeikre nyargaltak.

Jaj volt a hadvezérek, kit heve arra ragadott, hogy őket üldözze; alig bontotta meg csatarendjét, a futó ezredek egy pillanat alatt visszafordultak ellene, vagy törbe csalták, honnét nem volt menekvése, s ha túlnyomó erőre akadtak, sebes lovalkon nagyobb embervesztés nélkül eltűntek üldözőik elől. Villámgyors mozdulataik, gyaníthatlan hadicseleik s lehetetlennek látszó hadimerényeik zavarba hozták a legtapasztaltabb hadvezér számításait.

Simon vajda az alsó Dunánál elvesztette ellenök a csatát, háromszor újíta meg az ütközetet, mindháromszor a magyarok győztek. *Árpád* elsőszülötte, *Levente* vezette az ütközetet. De ez a győzelem bosszúvágyat ébresztett *Simon*ban. Segítségül hívta a besenyőket, s együtt támadt a magyarokra bolgár, besenyő.

Árpád tehát összeszedte népét, s *Kievnek* kerülve, ezt a várost ostrom alá fogta. Innen zsákmánnyal megrakodva visszafordult, s a *Vereckei-hágón* át bevonult a mai hazába.

Itt legelől *Zalán* bolgár népével találkozott. Követeket küldött, velük ajándékkal tizenkét fehér lovat. Helyet kért népének a *Sajóig*, s a *Dunából* egy korsó vizet, *Alpár* földjéről egy nyaláb fűvet. *Zalán* megadta.

Most már a többi néppel gyűlt meg a baja.

Mindenikkel döntő ütközetet vívatott: - *Gyein*, az oláh herceg ellen *Töhötöm*, a kazár *Mén-Marót* ellen *Tas* és *Szabolcs*, a déli szláv *Glad* ellen *Bojta*, *Zuard* és *Kadosa* vonultak.

Gyelu elestével meghódolt Erdély, *Glad* serege a *Tisza* partján semmivé tétetett, három szláv *Kujás* s két besenyő vezér esett áldozatul, *Glad Pancsova* várába húzta magát, s annak ostrommal bevétele után meghódolt.

Mén-Marót, a kazárok fejedelem, kit e melléknévvel a magyarok soknevisége miatt ruházták fel, legtovább állt ellent Bihar várában.

A kazár faj nyelvokona volt a magyarnak, de Árpád bejöttével nem csatlakozott hozzá, mint a kunok; sőt fejedelme, Marót dölyfösen utasítá vissza Árpádnak felhívását a meghódolásra, azt izenve neki vissza, hogy az ő kötelessége a meghódolás. Árpádnak a jósok megjövendölék, hogy e hont ugyan meg fogja hódítani: de e honfoglaló harcban mind a négy daliás fiát el fogja veszíteni. E négy fiú volt Levente, Tarkócz, Jelek, Jutócs. A jóslat beteljesült. A honfoglalás nyolc éve alatt mind a négy fiú elesett a harcokban. De született egy ötödik fia Árpádnak, Zsolt (Zoltán). Mikor aztán a két testvér-nemzet a harcokban kifáradt, Mén-Marót is elvesztette utoisó vitéz fiát, csak egy kisleány maradt: akkor meghódolt Árpádnak, s a két ősz fejedelem nagy ünnepély mellett összeházasítá a fejedelmi gyermekpárt, kik akkor ötévesek lehettek. A hagyomány azt mondja, hogy Zsolt már akkor képes volt a kis kezével megvonni az apja keziját.

Arnulf, német király látva a magyarok harci sikereit, fölkérte Árpádot, legyen segítségére a *Szvatopluk* elleni háborúban. Árpád nyomban *Huba*, *Zuard*, *Kadosa* és *Bors* Vezéreit küldte a morva fejedelem ellen. Ez *Zobor* vezérét La meg, hogy útját állja a magyaroknak. De *Zobor* Nyitra mellett vereséget szenvedett, úgyhogy Árpád most már a Morva folyóig terjesztette ki országa határait. Csak fejedelem tartotta még ezután magát, Zalán, a Duna melléki bolgárok ura; valamennyi között a leghatalmasabb.

A kölcsönös ingerlő felhívások után csatára készült a két fejedelem; Zalán Árpádnak ismeretlen eredetét hányta szemére, emez tizenkét fehér lóért állította eladottnak az országot, melyből a jelképekül kért vizet, földet és fűvet Zalán megküldé a követelőnek.

Árpád ekkor a Sajó partján táborozott. E kis folyam Jalta a magyar nép első születését és első halálát, mert háromszor hált meg e nemzet és háromszor született újra.

Zalán Simon vajdáival egyesülve, fegyveres daccal lépett fel a hódító ellen, visszakövetele a Sajó melléki földet, mit egykor önként engedett neki által, s az alpári mezőn, melynek fűvéből ismeretöt küldött neki, síkra szállt ellene egész erejével, kiirtással fenyegetve a hatalmaskodó népet.

Ekkor állt elő a végső legnagyobb csapásra maga a magyar fejedelem, kitüntetve eddigi rejtegetett hatalmát a véres csatában, melyet maga vezénylet; az egyesült bolgár seregek széthullottak, Zalán elfutott, birodalma nyomról nyomra meghódolt a magyar fegyverrel vagy barátsággal nyújtott kezének.

A Kárpátoktól a Drávaig egygyé született az egész haza, és e haza neve lett Magyarország. És e hazát mindig szerették gyermekei. Rövid idő múlva Attila városában ülték az áldomást ősapáink, víg cimbalom és fuvola mellett vígadvá őskirályuk palotájában².

Pusztaszeren kötötték meg a vezérek fejedelmükkel azt a szerződést, mely Magyarországnak első alkotmányos kormányzatául szolgált.

Most ezt a helyet az ezredéves ünnepély emlékszobra jelöli meg.

Árpád békében élt szomszédaival, ha vezére némelyike ki-kiütött a közel tartományokra, az beleegyezése, sőt tudta nélkül történt, s ha ilyenkor a kóbor csapatokat megverték a szomszéd fejedelmek, Árpád nem vette harckérdésnek, s nem kelt föl egész nemzetével bosszút állni, hanem tekinti azt az oligarcha kiskirályok magánügyének.

Ily szabadcsapatok gyakran meglátogatták Bajor-, Morva-, Szászországot; egykor Olaszországban a Brentánál húszezer olasz hullott el egy csatában kardjaik alatt, de bármennyire barbár vonást rajzoltak is a csatákból az egykori történészek népünk jellemére, azt mind őszintén megvallják: hogy erkölcsi tisztaságát még a csaták dühében is megtartá, s bár néha az ostrommal bevéit városban pogány haraggal gyilkolta le a papokat; de a női erényt, a szüzek tisztaságát mindenha tiszteletben tartá, s bár ezren-kint hagyta maga után a holttesteket, lelket nem ölt soha, erőtlen nőt meg nem

(2) *E fővárost, hol Attila palotája állott, némelyek Jászberénynek, Dugonics Szegednek, Thuróczi Buda-Pestnek állítják. Meglehet, hogy mindenkinek igaza van, s Attila mind e helyeken lakott Legalább Priscus faépületekről, Thuróczi pedig kőpalotákról beszél. Árpádnak Zalánnal megvívott harcát örökíté meg Vörösmarty Zalán futása című hőskölteményében.*

gyalázott, s ez elég dicséret olyan nép erkölcsére, mely akkor támadt elő Scythia rengetegeből, és amidőn hasonló dicséretet keresztény hódítók seregei nemigen sűrűen érdemelték maguknak³.

Az új haza felosztatott elfoglalói közt. Akinek ismerete van Újabb kori osztály perekről, mikben legközelebbi vérrokonok elcivakodnak az „enyim” és „tied” felett, s gyakran a nagyapáktól kezdett perpatvarnak az unokák sem érik végét, bíró és peres fél kihal, anélkül hogy végét szakítaná: az csodálkozni fog azon nagy osztály egyetértő végrehajtásán, midőn egy nép örököl egy országot, s a bírónak azt milliók között kell „érdem szerint” felosztani.

Minő tiszta erkölcsöt tételez föl e tény azon népről, mely ebben részesült, mily meggyökerezett érzelmet jog és törvény iránt, mily bizalmat és hűséget választott fejedelméhez, hogy egy szava az irigységnek, a mellőztetésnek, birtokvágnak nem lázadt fel a bírák ellen! S minő igazság-íretetet és tiszta látást a bírák részéről.

Árpádnak nem egyedüli s nem legfőbb érdeme, hogy ez országot elfoglalá; hanem az: hogy a meghódított népeket kibékíté önnemzetével, hogy saját népét meg tudta jutalmazni, s országát nem iparkodott határain túl növelni, hanem határain belül erősíté.

(3) Lásd Fessler: Geschichte der Ungarn.

Mátyás király fája

(REGE)

Azon a kellemes hegysimulaton, mely a Zugliget fölött emelkedő lejtőt mintegy sima lappá vágja, elkezdődve azon terebélyes bükfánál - melyet Vörösmartynk Normafának nevezett el, s melyet azóta idegen és bennszülött ezen név alatt ismer, s kérgét telifaragja névkezdő betűk kel - s végződve a János-hegy vulkán alakú dombtövénel, mint egy folytonosan tartó kert: állt még ezelőtt hat évvel is egy vén-vén fának végső romja, éppen egy kétfelé váló út közepén, mely azután túl rajta megint összejön, mintegy kerülő téve a kedvéért.

A jámbor Budapest szelíd népe most is nagyon szereti azt a helyet járni; más itt a fű, más a levegő, mint egyebütt; ily óriási fákat, ily buja növényzetet nem találni a környékben, s ha az ember a virágos fűbe elfekszik, a vén terebély fák csillogó levelei alá, olyan csudálatos érzések lepik el, azt képzei, mintha valami ki ragadná ebből a mostani világból, visszaröpítené századokkal előbbi fényes időkbe; azok az arca fölé hajló virágok, harangos kék fűr-teikkel, azok a feje felett futó felhők olyan csudálatos dolgokat beszélnek neki, amikre kívülről senki sem emlékezik már. Hajh, mert az emberi kéz mindent meg tud változtatni, csak a virágokat nem idelelni, és a felhőket nem az égen.

Sokat nem tudni már abból, ami elmúlt. Ki élt itt? Ki halt itt? De egyet mégis tudott minden ember: azt, hogy ama roncsolt törzs ott a kétfelé váló úton Mátyás király fája.

Nem fa volt már, csak reves, korhadt tuskó; kerülete töben tizenkét lépés volt. Akárhányszor megszámláltam. Derékvastagságú gyökerei kiduzzadtak már a földből, s hathét ölnyire elfutottak. A földből kiálló törzs alig volt már félölnyi magas; kívül a kérge élt még, s minden tavasszal újult törekvéssel hajtott friss sarjakat, mintha nem akarná magát megadni az enyészetnek, mintha még folyvást küzdeni akarna az időkkal; azokat nyáron át járókelők letép-deiték, szél kifacsarta, legelő marha lerágta; zápor és hó-víz